

кустарної промисловості, розвитку фабрично-заводського виробництва, руйнації українського традиційного побуту та обрядовості, введення нових теплотехнічних споруд, традиційна культура харчування почала змінюватися. І до кінця досліджуваного періоду глиняний посуд, як її елемент майже повсюдно був із неї витіснений.

Джерела і література:

1. Арутюнов С. А. Обычай, ритуал, традиция // Советская этнография. 1981. № 2. С. 97–99.
2. Зарецкий И. А. Гончарный промысел в Полтавской губернии. Полтава : Типо-литогр. Л. Фришберга, 1894. 3 нен., II, 126, XXIII, VI, 11 с.
3. Маркарян Э. С. Узловые проблемы культурной традиции // Советская этнография. 1981. № 2. С. 78–96.
4. Риженко Я. Форми ганчарних виробів Полтавщини // Науковий збірник Харківської науково-дослідної катедри історії української культури імені академіка Д. І. Багалія. Харків, 1930. Т. 9. Вип. 2. С. 22–42.
5. Щелоковская В. Пища и питье крестьян-малороссов, с некоторыми относящимися сюда обычаями, поверьями и приметами // Этнографическое обозрение. М., 1899. № 1/2. С. 266–322.
6. Щербань О.В. Глиняний посуд в народній культурі харчування українців Наддніпрянщини (друга половина ХІХ – початок ХХІ століття): монографія. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2017. 272 с.

УДК 613; 39

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОЛІТИКИ НАШОЇ ДЕРЖАВИ

**Олександр Григоров, Сергій Матюшин, Іван Костецький
(м. Лиман, Донецька область)**

Визначено значення здоров'я населення для розвитку сучасної держави, проаналізовано стан здоров'я в Україні через призму функціонування вітчизняної медичної галузі, що базується на первинній медико-санітарній допомозі, яка крім лікування передбачає проведення профілактичної роботи з населенням по збереженню власного здоров'я. Розглянуто сучасні аспекти українських народних традицій та можливість їх використання в практичній діяльності сімейних лікарів.

Ключові слова: здоров'я населення, профілактика, українські народні традиції.

Для успішного розвитку будь-якої сучасної держави необхідною умовою є достатність людського потенціалу та його раціональне використання. Здоров'я населення є тим фундаментом, що формує та забезпечує реалізацію економічного, трудового, культурного потенціалу сучасного суспільства. Здоров'я нації – це показник цивілізованості

держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головний критерій доцільності та ефективності всіх сфер діяльності людини [1, с. 3].

Україна нині перебуває в умовах гострої демографічної кризи, основними характеристиками якої є скорочення народжуваності, стрімке зростання смертності, погіршення стану здоров'я та старіння населення.

Медицина завжди посідала особливе місце у розвитку людського суспільства, забезпечуючи охорону, збереження та відтворення людства як біологічного виду. Відповідно до ст. 3 Конституції України життя і здоров'я людини визнається в нашій державі найбільшою соціальною цінністю, а ст. 49 Основного Закону проголошує, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, і закріплює положення про те, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування; що у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; що наявна мережа таких закладів не може бути скорочена та що держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності [2].

В сучасній українській системі медичної допомоги практично відсутня профілактична складова, що не дозволяє цілеспрямовано та системно впливати на зростаючий тягар неінфекційних захворювань через відсутність відповідних програм та підходів. Середня тривалість життя в нашій державі станом на 2018 рік становить 68,8 років. Цей показник значно нижче рівня західноєвропейських країн (на 10-12 років) та світового показника, який за даними ООН складає 71 рік. Для України та третини країн Європи характерною є депопуляція. В нашій державі вона вирізняється прискореним темпом та масштабністю. За період з 1993-2013 рр. кількість населення нашої країни скоротилось на 6,8 млн осіб, що в середньому становить 340 тис. осіб щороку [3, ст. 11]. Тривалість життя в нашій державі є найнижчою в Європі та становить 71,4 року. Демографічна ситуація в Україні характеризується еволюційною зміною вікової структури населення в бік старіння за всіма показниками, що відбивають цей процес. За часткою населення у віці 60 років і старше наша держава входить у тридцятку найстаріших країн світу [3, ст. 15]. Рівень народжуваності в Україні не здатен забезпечити навіть простого заміщення поколінь.

Основною стратегією діяльності нашої держави в сфері охорони здоров'я є постійне удосконалення якості медичної допомоги, таким чином формування здоров'я відбувається через хвороби, які виступають в якості критерію здоров'я. Для оцінки здоров'я використовуються показники первинної захворюваності, розповсюдженість хвороб,

інвалідизація, смертність та ін. Водночас хвороба є наслідком зниження рівня здоров'я, зрушень у системі організм – навколишнє середовище зі міною компенсаторно-адаптаційних можливостей людини, що дає старт для розвитку патологічного процесу. Кожна людина має свій рівень здоров'я і поділ людей на здорових і хворих є досить умовним, тому боротьба з хворобами з концентрацією зусиль в напрямі надання медичної допомоги, зменшує увагу до чинників погіршення здоров'я.

Стабільність кількісної та якісної структури народонаселення може бути досягнута через його відновлення та приріст, а також є результатом ефективної соціально-економічної політики держави в демографічних, освітніх та здоровоохоронних аспектах. Як показує міжнародний досвід, для забезпечення здоров'я та благополуччя населення найбільш перспективним шляхом є злагоджена діяльність між усіма секторами держави (влада, бізнес, громадськість), яка має бути орієнтованою на соціальні та індивідуальні детермінанти здоров'я [3, с. 9].

Близько 75% хвороб у дорослому віці є наслідком умов та способу життя в дитинстві та юності. За словами відомого лікаря І.П. Павлова, здоров'я у зрілому віці треба заслужити. Людина могла б жити значно довше, якби не її недбале поводження з власним організмом. Засновник валеології як науки І. Брехман вважав: «Здоров'я людини – це її здатність зберігати відповідну віку стійкість до різких змін кількісних і якісних параметрів потоку сенсорної, вербальної і структурної інформації» [4, с. 27].

Добре самопочуття та високий рівень фізичної працездатності слугують базисом для можливості реалізувати творчий потенціал особистості, є необхідною умовою професійної самореалізації. Якщо оточенню дитини вдасться ефективно сформувати спрямованість на збереження здоров'я у молодому віці, то згодом така особистість зможе обрати спосіб життя, що буде сприяти благополуччю та отриманню задоволення від життя. Поведінка, як один з важливих елементів способу життя, впливає на здоров'я окремої людини та формує поведінку інших груп населення.

Традиції українського народу, що ґрунтуються на збереженні здоров'я, торкаються всіх сфер буття суспільства: трудова діяльність, побут, культура, духовні цінності, поведінка.

Вчені вважають народні традиції механізмом накопичення та передачі національного досвіду, вони створюють певний орієнтир вірування та способу мислення, формують норму поведінки, передаються від покоління до покоління.

Українські народні традиції стосуються всіх складових здоров'я (фізичне, духовне, соціальне), підкреслюючи їх тісний взаємозв'язок. Проявом турботи про фізичний стан є раціональний розподіл праці та відпочинку, українські народні танці, ігри, національні страви. Українська

народна творчість, фольклор, самоорганізація, управління емоціями спрямовані на духовне здоров'я особистості. Спілкування, благочинність та соціальна активність є проявом та реалізацією соціального здоров'я.

В житті сучасних українців особливе місце займають календарні народні свята. День Миколи Чудотворця, Різдво, Водохреща, Великдень та інші вже давно стали чудовою нагодою для спілкування з друзями та родичами. Обрядові дії разом з смачним частуванням створюють атмосферу радості, дають змогу духовно очищатися. Прагнення до гармонії з природою знайшли втілення та набули особливої популярності серед українців. Анімалотерапія, що заснована на спілкуванні з тваринами, сприяє емоційній рівновазі та виробляє відповідальне ставлення до представників тваринного світу. Вивченням та застосуванням лікувальних властивостей продуктів бджільництва займається апітерапія. Багатство флори України дозволило нашим предкам використовувати рослини та дерева для лікування та оздоровлення. Накопичений віковий досвід у цьому дав можливість новому напрямку – аромотерапії.

Таким чином, українські народні традиції є досить досконалою здоров'язберезувальною системою, яка супроводжує кожного українця від народження до самої смерті. Гармонійно поєднуючи минуле та сучасне, вони є підґрунтям для формування майбутнього. Близько 80% проблем зі станом здоров'я можна успішно вирішити на первинному рівні надання медичної допомоги й на це вказує досвід розвинених країн світу [5, с. 74]. Як підкреслюють закордонні та вітчизняні фахівці в галузі охорони здоров'я, без ефективної роботи первинної ланки на засадах сімейної медицини не може адекватно працювати екстрена допомога, а вторинний рівень вимушено зайнятий зайвою роботою. ВООЗ на основі доказового менеджменту вважає первинну допомогу базисом медичної галузі, здатним в сучасних умовах забезпечити найнижчу вартість та найкращу задоволеність з боку пацієнтів. Визнавши здоров'я людей найбільшою цінністю, запорукою процвітання та національної безпеки будь-якої країни, світова спільнота на чолі з ВООЗ закликає скоординувати зусилля держав саме у сфері громадського здоров'я. До цього долучилась і наша держава, підтримавши «Європейський план дій з укріплення потенціалу та послуг громадського здоров'я».

Робота над розробкою української моделі громадського здоров'я, що нині активно здійснюється на різних рівнях, повинна враховувати і використовувати національні особливості та історичний досвід втілення здоров'язберігаючих заходів, в тому числі народних традицій українців.

Джерела і література:

1. Бойчук Ю.Д. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. – Харків: Вид. Рожко С.Г., 2017.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №30.
3. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2017.
4. Брехман И.И. Введение в валеологию – науку о здоровье. – Л.: Наука, 1987.
5. Жилка Н.Я. Первинна медична допомога: нормативно-правовий аспект / Н.Я. Жилка, А.В. Кудря // Україна. Здоров'я нації. – 2016. – № 1–2 (37–38).

УДК 392.51(=161.2)

ПЕРЕДВЕСІЛЬНІ ОБРЯДИ ЯК ФАКТОР СТВОРЕННЯ СІМ'Ї

Світлана Богодиста
(м. Полтава)

Зроблено аналіз перед весільних обрядів, означено їх особливості у різних регіонах. На снові вивчення етнографічних джерел, праць дослідників, народного фольклору акцентовано увагу на передвесільних обрядах як особливому факторі створення сім'ї.

***Ключові слова:** передвесільна обрядовість, традиційний український обряд, сватання, заручини, дівич-вечір, барвінкові дні, весільний коровай, церковні оповіді.*

Проблема духовності завжди привертала до себе увагу дослідників. Зараз в світі відбуваються великі соціальні зміни, зумовлені глобалізаційними процесами, але вплив глобалізації на духовність вивчений недостатньо і потребує подальшої розробки. Адже духовність – це внутрішній світ людини, осередок її інтелектуальних і емоційно-вольових сил у єдності свідомості, самосвідомості, світогляду і волі. В структурі духовності доцільно розрізнявати дух і душу. Поняття дух прийнято пов'язувати з діяльністю свідомості. Дух завжди діяльний, активний, повний творчої енергії. Саме завдяки діяльності духу людина сприймає і оцінює світ насамперед в ідеях різного світоглядного характеру: філософсько-гуманістичних, морально-етичних, екологічних, релігійних та інших. Проте дух є цілісністю в структурі особистості, яка робить її тим, що вона є. Пошуками змісту духовності людство займалося протягом всієї своєї історії. При цьому від епохи до епохи під впливом конкретно-історичних умов, об'єктивних і суб'єктивних факторів змінювались і зміст духовності, і погляди мислителів на духовність [9, с. 217]. Українські весільні обряди, які ми маємо й тепер, розвинулися